

**TEZİN ADI: Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar ve Victor Hugo'nun Sefiller Romanlarında
Topluma Ait Olamayan Bireyler**

Sözcük Sayısı: 3980

Kategori: CAT 2

Araştırma Sorusu: Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar ve Victor Hugo'nun Sefiller romanlarında ana karakterlerin iç çatışmaları nasıl yansıtılmıştır?

Mayıs 2021

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	3
2.1 ARKETİP, METAFOR DÜZEYİNDE 'ADLAR'.....	5
2.2 BAŞLANGIÇ AŞAMASI.....	7
2.3 YOLCULUK AŞAMASI.....	9
2.4 ÇÖZÜM AŞAMASI.....	15
3.SONUÇ.....	17
KAYNAKÇA.....	1
8	

Araştırma Konusu: Oğuz Atay'ın Tutunamayanlar ve Victor Hugo'nun Sefiller romanlarında ana karakterlerin iç çatışmalarının, Carl Jung'un teorilerinden yararlanılarak karşılaştırmalı incelenmesi.

1. GİRİŞ

Toplum sözcüğü, Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde; “Bilinçli bireylerden ve özellikle aralarında örgütlenme bağları ve karşılıklı görevler bulunan kişilerden kurulu topluluk” olarak açıklanmıştır. Yüzyıllar içinde toplumlar kendi içlerinde düzeni sağlayabilmek için bazı kurallar ve normlar oluşturur. **Toplum** tarafından bu kuralların ve düzenin uygulanabilmesi için ortaya çıkmış **devlet** sistemi bu düzene uyan bireylere ödül, uymayan bireylere ise ceza verme yükümlülüğünü taşır. Ancak belli bir düzen içinde varlığını koruyabilen bir yapı olan **toplum**, bu düzene uymayan, varlık durumunu tehlikeye sokan bireyleri cezalandırır. Mesela, bir **hukuk devleti** anayasaya uymayan bireyleri mahkûm ederek cezalandırabilir, aynı biçimde de bir **toplum** içinde bulundurduğu kurallara, yani toplumsal normlara uymayan bireyleri, ceza olarak toplum baskısına mahkûm eder, böylece topluma ait olamayan, toplum tarafından dışlanan bireyleri birer mahkûm olarak isimlendirmek yanlış olmaz. İsviçreli psikiyatrist Carl Jung'a göre belli bir toplumun sahip olduğu kolektif düzene ve görevlere uymak için, insanlar içgüdülerini, toplumsal standartlara uymayan gizli isteklerini, yani **gölgelerini personalarıyla**, başka bir deyişle **maskeleriyle** gizlerler. Bu personalar toplumdaki sosyal yönümüz; toplumun taleplerine uyum sağlayabilmek için taktığımız maskelerdir, bireyin dış dünya ile ilişkilerinde uyum sağlamasını sağlarlar. Carl Jung'a göre bireylerin, gerçek kimlikleri ile personalarının uzlaşma seviyesi, toplumla olan uzlaşma seviyelerine paraleldir. Kişinin kimliğinin personaları ile özdeşleşmesi ile kişi enflasyon yaşar. Bu enflasyon kişinin topluma uyum sağlayabilmek uğruna kendisiyle yabancılaşmasıdır. Öte yandan toplumun içinde bulunan bir kesim vardır ki, personanın gelişimini reddeder. Bu kesim topluma uyum sağlayamaz, çünkü topluma uyum sağlayabilmek uğruna bir maske takmayı reddederler, sonuç olarak da

yadırganır ve dışlanırlar. Başka bir deyişle personasız bireyler toplumun cezalandırılan kesimi, yani mahkûmlarıdır. Toplumsal normlar uğruna kişiliklerini değiştirmeyi reddeden, personasız bireyler tarih boyu her tip toplumda var olmuştur. On dokuzuncu yüzyılda Fransa’da da yirminci yüzyılda Türkiye’de de bulunurlar. Bu nedenle, edebiyatta “Sefil” ya da “Tutunamayan” olarak adlandırılabilirler. Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* ve Victor Hugo’nun *Sefiller* romanları, topluma ait olamayan, toplum tarafından dışlanan bu bireyleri anlatan romanlardır. Ulusal Tez Merkezi Veri Tabanı Üzerinden bu iki yapıtın karşılaştırması üzerine bir araştırma bulunamamıştır, bu tezin amacı akademik sahada öncülük etmek ve bu konu hakkında gelecekte yapılacak olan araştırmalara bir başlangıç noktası yaratmaktır. “Tutunamayanlar” yapıtının “Sefiller”den bağımsız bir biçimde daha önce Carl Jung teorisi üzerinden yapılan araştırması ise kaynak olarak kullanılmıştır.

Tutunamayanlar’la *Sefiller* romanlarının ikisi de birey ve toplum ilişkisi üstünde yoğunlaşan, karakterleri ve içinde buldukları topluma ait olamama durumunu, farklı anlatım teknikleri ve imgelerle okura yansıtan romanlardır. Karakterler farklı olaylar ve bu olayları farklı idrak etme şekilleri sonucunda, toplum normlarına ayak uyduramadıklarını, persona geliştiremediklerini fark ederler. İki eserin de en önemli temalarından olan birey-toplum ilişkisi, karakterlerin iç ve dış çatışmaları, zihinlerinden geçenler ve izlenimleri, iki eserde de farklı anlatım teknikleriyle aktarılır.

2.1 ARKETİP, METAFOR DÜZEYİNDE ‘ADLAR’

Carl Jung’un teorilerine göre dünyada on iki tane **arketip** vardır. Bu on iki **arketip** insanların kişiliklerini ve **personalarını** özetlemek, tek bir çatı altında toplayabilmek için vardır. Psikolojide oldukları kadar, edebi eleştirilerde karakter analizi yapmak için de kullanılırlar, çünkü karakterleri kategorize edip, derinliklerini incelemek için **arketipler** biçilmiş kaftandır. *Tutunamayanlar ve Sefiller’in* ana karakterleri Turgut Özben ve Jean Valjean’da da bu arketiplerden iksine rastlanılır.

Benzer karakterler olan Turgut ve Valjean’ın, hayata bakış açıları tamamen birbirinden farklıdır. İkisi de içlerinde buldukları topluma uyum sağlayamazlar ve bundan dolayı zor duruma düşerler, fakat sahip oldukları görüş farkları bundan sonra iki karakterimizi ayırır. Turgut, topluma ayak uydurmaya, ait olmaya çalışan bir tutunamayandır. Dışarıda kalıp dışlanmaktan korktuğu için durmadan bir **maske** takar. Bütün bu özellikleri ile, Turgut Özben’in açık ve net bir biçimde **Yetim Arketipine** sahip olduğu görülebilir. Jean Valjean da Turgut gibi topluma ayak uydurmaya ve ait olmaya çalışan bir bireydir, fakat bunu yapma nedeni genel olarak insanlara yardım edebilmek içindir. Turgut’un aksine, Jean Valjean başkaları için elinden geldiğince güçlü olmaya çalışır. Jean Valjean’ın en büyük özelliği de pes etmeden, inatla ve itinayla amacına ulaşmaya çalışmasıdır. Bütün bu özellikler de **Kahraman Arketipinde** mevcuttur.

Roman karakterlerine isim verirken yazarlar genelde karakterleri açıklayan, karakterlerini özetleyen, unutulmamalarını sağlayan isimler vermeye çalışırlar. Turgut Özben ve Jean Valjean isimleri, daha doğrusu soyisimleri de bu duruma istisna değildir. Öncelikle hem Turgut’un hem de Valjean’ın soyisimlerinin oluşumlarından bahsetmek gerekir. Turgut roman boyunca yaşadığı değişim ve kendisiyle ilgili yaptığı keşifler sonucuyla kendisine “Özben” soyismini uygun bulur. Benzer bir biçimde Jean Valjean’ın soyismi de aslında onun

soyismi değildir, soy ismi unutulduğu için toplum tarafından ona uygun görülmüş, onu çağırarak için kullanılan bir lakaptır aslında. İki soyisminin benzerliği ya da birbirine olan zıtlığı sadece burada da bitmez, anlam olarak da birbirlerinden çok uzak değillerdir. Özben, Turgut'un kendi özü, yani gerçek personası yüzeyle çıkmaya başladıkça kendisine uygun bulduğu bir lakaptır. Özünde kim olduğunu anlamasını, kendi kendine konuşmasını, kendini keşfetmesini sağlayan bir isimdir. Buna tamamen zıt bir biçimde Valjean soy ismi, Jean Valjean'ın rızası olmadan toplum tarafından ona uygun görülmüş bir isimdir. “Jean, işte Jean” anlamına gelen isim Valjean'ı tümünden basitleştirir. Toplumun gözünde o sadece Jean'dır, dışarıya yansıttığı **personadan** ibarettir. Daha sonra Valjean kendisine Monsieur Madeleine, Ultime Fauchelevent, Monsieur Leblanc, ve Urbain Fabre takma isimlerini bulur. Bu isimlerin ortak özelliği hepsinin ya İncil'de geçen azizler ya da saflık, beyaz anlamına gelmesidir. Turgut'tan farklı olarak Valjean kendisine olduğunu düşündüğü kişi ismini vermez, olmak istediği kişilerin isimlerini verir, fakat kitabın sonunda Valjean olarak ölmeyi seçer. Kendisine son olarak uygun bulduğu isim yine Valjean'dır. Bunun en büyük nedeni kendisinin aslında aziz birisi olmadığını ve olmasına gerek de olmadığını farkına varmasıdır. O sadece Jean'dır, özüdür, kendisidir. O, toplum tarafından ona verilen Valjean ismini kendisinin yapar, onun öz benliği haline getirir. İki yapıtta da görüldüğü üzere soyisimler karakterler tarafından kendilerine uygun görülen, onların gerçek kimliklerini açıklayan isimlerdir. Oğuz Atay ve Victor Hugo kişinin kendini arayışını isimler üzerinden bu şekilde ifade etmiştir.

Tutunamayanlar ve *Sefiller* romanlarının isimleri arasında büyük ölçüde bir benzerlik vardır. İki yapıtta da başlıklarının anlam açıklamalarının bulunduğu kısımlar bulunur. Tutunamayanlar sözcüğü romanda Selim Işık karakteri tarafından bir yazıda açıklanmıştır; “Tutunamayan: beceriksiz ve korkak bir hayvandır. (...) Toplu yaşamayı da bilemezler ve dış tehlikelere karşı birleştikleri görülmemiştir. (...) Tutunamayanları avlamak çok kolaydır.

Anlayışlı bakışlarla süzerseniz hemen yaklaşırlar size” (Atay 149-150) Sefiller sözcüğü ise yazar tarafından bazı karakterleri betimlerken kullanılmıştır. Bir anne, bir mahkûm, bir devrimci, bir hırsız, bir çocuk, bir âşık ve daha nice karakter romanda “sefil” olarak tanımlanır. Romanda kanunu, düzeni ve duygusuz adaleti simgeleyen Javert karakteri bile,“Buna kanuna ve insaniyete aykırı hareket denilir. Bu durumda ise bir sefil sayılıırım” (Hugo, 253) diyerek kendisinin de bir sefil olduğunu belirtir.

İki romanın da başlıklarının topluma ve toplum düzenine ayak uyduramayan, toplum tarafından dışlanan, maske ardında gizlenemeyen insanlar hakkında olduğu, yazarların kitap içi tanımlamalarıyla açıklanmıştır.

2.2BAŞLANGIÇ AŞAMASI

Carl Jung’a göre her kişinin içinde, bulunduğu topluma göstermek istemediği, en karanlık arzularını barındıran **gölgeler** vardır. **Gölgeler** bireylerin vahşi, hayvansı yönleri olarak bilinmekle beraber, yaratıcılığın kaynağı olarak gösterilirler. Kişiler genellikle **gölgelerinden** haberdar değildir, çünkü topluma uyum sağlamak için yarattıkları **personaları gölgelerinin** kendilerinden bile saklanmasını sağlarlar. Bireylerin gerçek arzularını fark etmeleri için personalarından, yani maskelerinden kurtulmaları gerekir, fakat bu maskelerden kurtulmak için kişileri sarsan, iç ya da dış dünyalarında köklü değişikliklere yol açacak olayların oluşması gerekmektedir. Bu olaylar kişilerin benimsedikleri **arketipleri** bırakarak, gerçek kimliklerini öğrenmelerini sağlar. *Tutunamayanlar* ve *Sefiller* romanlarında da karakterlerin **personalarından** kurtulmalarını tetikleyecek bazı olaylar yaşanmaktadır.

Tutunamayanlar ve *Sefiller* romanlarında bulunan karakterlerin başından geçen olaylar onları derin iç çatışmalara sürükler. İki romanda da monolog yoluyla aktarılmış olan bu iç

çatışmaların anlatım tekniklerinde farklılıklar vardır. Romanların ana karakterleri Turgut Özben ve Jean Valjean hayatlarını derinden sarsan büyük olay gerçekleşmeden önce, toplumla uyum içinde olabilmek için **personal**larının ardına saklanmışlardır. Turgut evli, çocuklu, orta sınıf bir şirket çalışanı maskesini takar. “Bilinmeyen yüz binlerce kız içinde, üniversite kantininden birini” (Atay, Tutunamayanlar, 30) evlenmek için kendine seçmiştir Turgut, çünkü toplumun ondan beklentileri bu yöndedir. Benzer bir biçimde serbest bırakılmış bir kürek mahkûmu olan Jean Valjean dindar, başarılı bir fabrika yöneticisi, kasaba valisi maskesinin ardına gizlenmiştir. Toplumun ondan beklentileri onu geçmişini saklamaya zorlamıştır. İki karakter de toplum içinde bu özellikleriyle bilinir ve saygın konumlara ulaşırken onları derinden sarsan bir olayla karşı karşıya kalırlar. Aslında kendilerinin kolaylıkla peşinden gitmekten vazgeçebilecekleri, unutabilecekleri bu olayı ilk öğrendiklerinde iki karakter de kendi içlerinde birer tartışma başlatır. Turgut’un tartışması ilk başta kendi kendineymiş gibi görülse de daha sonradan kafasında yarattığı ve konuştuğu, ölü arkadaşı Selim ile tartıştığı anlaşılır. Kafasında yarattığı Selim’in varlığını, Turgut; “bilinçaltı karanlıklarına ittiğin ve gerçekleşmesinden korktuğun kirli arzuların (...) Benden kurtulamazsın. Ben, senin vicdan azabınım!” (Atay 29) cümlesinde, istemsizce açıklamıştır aslında. Turgut’un bilinçaltının yarattığı Selim Işık, Turgut’un **gölgesidir** aslında, Turgut’un bütün dünyadan gizlediği, var olduklarından haberi bile olmadığı düşünceleridir. Oğuz Atay, Turgut’un Selim’in ölümünden sonra Selimle olan diyaloglarını monolog biçiminde yazılmıştır, çünkü aslında onlar birer monologdur, Turgut’un **personasının, gölgesiyle** olan tartışmasıdır. Jean Valjean’ın iç çatışması da benzer bir biçimde ilk başta kendi kendine olmuş, bitmiş ve karar verilmiş gibi görünse de bir süre sonra Jean Valjean ve kafasında yarattığı Piskopos imgesiyle karşı karşıya kalır. “Şu haliyle yüzü maskeli bir adama benziyordu, herkes yüzündeki maskeyi gördüğü halde, Piskopos, bu maske altındaki yüzünü görüyordu. Herkes kendisinin görünürdeki hayatını, Piskopos ise görünmeyen hayatını, yani

vicdanını görüyordu.” (Hugo 271) Bu piskopos imgesi Jean Valjean’ın bilinçaltı tarafından yaratılmış **gölgesidir** aslında. Jean Valjean artık her anlamıyla sahte olan kimliği, **personasından** kurtulmak istemektedir. İki eserde de karakterlerin gerçek benlikleri, yaşadıkları iç çatışmalarda, başka bir insanın imgesi biçimine bürünüp, karşılıklarına çıkmıştır.

2.3YOLCULUK AŞAMASI

Romanlarda kendilerini arayan, iç dünyalarında yolculuğa çıkan karakterlerin aynı zamanda fiziksel bir yolculuğa da çıkmış olmaları sık görülen bir durumdur. Bu durum *Tutunamayanlar ve Sefiller* romanlarında da geçerlidir. *Tutunamayanlar*’da Turgut Selim Işık’ı aklından çıkaramadığı, dostunun intiharını bir türlü anlayamadığı, kavrayamadığı için onu aradığı bir yolculuğa çıkar. Amacı Selim’in böyle bir karar almasına sebep olmuş olayları anlamaktır. Turgut’un trajediyle başlayan yolculuğuna benzer bir biçimde, Jean Valjean da yolculuğuna bir tür trajediyle başlar; çocuğunu bulamayan Fantine, ölmeden önce son isteği olarak Jean Valjean’dan çocuğu Cosette’i bulup ona bakmasını ister. Jean Valjean’ın yolculuğu da böyle başlar. Aslında Turgut’un ve Valjean’ın yolculukları arasında çok büyük, ayırıştırıcı bir fark bulunmaktadır; Turgut ölü birini ararken Valjean yaşayan birini aramaktadır. Aslında bu durumu, Turgut ölmek için nedenler ararken, Valjean’ın yaşamak için nedenler araması olarak bile yorumlayabiliriz. Bu iki birbirine çok benzeyen karakteri ayırıştıran en büyük görüş farkı da budur aslında.

Turgut ruhsal yolculuğuna Selim’in ölümünden dolayı oturma odasında sarsılmış bir biçimde otururken başlar. Onu olayları anlama ve kavramaya iten merak duygusu nedeniyle etrafını karıştırmaya, Selim Işık’tan ona kalan notları ve ipuçlarını inceler. Hazine avı gibi, sanki Selim’in uydurduğu başka bir oyunmuş gibi ölen dostunun ona bıraktıklarını arayan Turgut gittikçe Selim’in kararının nedenini daha da çok sorgulamaya başlar. Onun tanıdığı Selim

kırılgan bir insan olmakla beraber, kolaylıkla canına kıyacak birisi değildir, işte tam da bu nedenden dolayı Turgut ipuçlarını aramaya başlar. Artık Selim'in ona bırakmadığı, kendi özel hayatına ait belgeleri de bulmak, toplamak, Selim'i ve gerçek **personasını** anlamak ister. Jean Valjean'ın ruhsal yolculuğu ise, fiziksel yolculuğundan yıllar önce Digne Piskoposu tarafından ona gösterilen merhamet ve iyilikle başlatılmıştır. Piskoposun içtenliği, iyi kalpliliği ve tanrı sevgisi Jean Valjean'ın içinde bulunan tüm öfkeyi, kini ve kötü kalpliliği silip atmıştır. Kendisine Madeleine ismini yakıştırarak, Valjean boş, yeni bir sayfa açmayı, kendisine yeni bir **persona** yaratmayı planlar, fakat geçmişinin gölgesi onu her daim izlemekte, rahat yaşamasını önlemektedir. Jean Valjean, işlediği günahların bedelini asla ödeyemeyeceğini düşünür ve tek başına, mutsuz ve boş bir hayat yaşayan sefil biri haline gelir. İki karakterin başlangıcı birbirine benzese de yolculukları büyük bir fark ile ayrılmaktadır; Turgut geçmişi araştırmak öğrenmek isterken, Valjean geçmişten ve trajedilerden kaçmaktadır. İki karakterin **arketiplerinin** farklılığı da daha başlangıçtan belli olmuştur böylece. Atay okura, umutsuz, geçmişin ağırlığında kalmış bir başlangıç sunarken, Hugo umutlu, geleceğe dönük bir başlangıç sunmaktadır.

Selim'i bulma isteği ile birlikte Turgut, ruhsal olarak çıktığı yolculuğun yanında fiziksel olarak da bir yolculuğa çıkar, fakat bu arayışının daha ilk gününde sarsılır. Burhan isimli, Turgut'un daha önce hiç duymadığı bir adam ona bambaşka bir Selim'den bahsetmektedir. Selim'in ona düşündüğünden daha uzak olduğunu kavrayan Turgut, Selim'in ona ve diğer bir sürü kişiye karşı birer **maske** oluşturduğunu anlar “Bir arada olmanın kaçınılmazlığından başka bir neden yok muydu bizi yaklaştıran? Aramızdaki boşluğu nasıl doldurmalıyım? Sen olmadan seni nasıl öğrenmeliyim” (Atay, Tutunamayanlar, 89) diyerek Turgut, Selim'in gerçek kimliğinin, yani gerçek **personasının** arayışına çıkar. Yolculuğu sırasında Turgut, Selim'in asla onunla tanıştırmadığı arkadaşlarıyla, daha doğrusu tutunanlarla karşılaşır. Tanıştığı her tutunan onun aslında Selim'in başka bir tutunamayan yönüyle tanışmasını

sağlar. Süleyman Kargı, Turgut'un tanıştığı ilk tutunandır. Basit, cana yakın biri olan Süleyman Kargı içten davranışları ile içine kapanık, duygularını saklamaya, kendi deyişiyile "insanları kandırmaya" alışık olan Turgut'u şaşırır. Selim'in onu düşündüğünden ve olduğundan daha iyi, şefkatli ve bilgili biri olarak tanıttığını düşünür. Daha sonra Süleyman Kargı'nın ona anlattığı Selim ile, kendi bildiği Selim arasında büyük değişiklikler olduğunu fark eder. Selim'in asla Turgut'la konuşmayacağı konular, ona bahsetmeyeceği olaylar ve düşünceler, Süleyman Kargı'ya anlatılmıştır. Okur burada bir şeyin farkına varabilir aslında, Selim belki de Süleyman Kargı'ya kıyasla daha kırılğan, daha içine kapanık, daha kayıp olan Turgut'a, onun üstünde yaratacağı etkinin farkında olduğu için Turgut'la bu konularda konuşmamıştır. Bir aileye ve bir işe tutunmaya çalışan Turgut için bu oyunlar tehlikeli olacaktır ve işte tam da bu nedenden dolayı Selim Turgut'a kıyamamıştır, fakat Turgut bu durumun farkına varamaz. Hala dostunu kaybetme acısı içerisinde olan Turgut için, Selim'in ondan sakladığı bütün her şey daha fazla acı çekmesini sağlar. Yapboz parçaları gibi Selim'in izlerini takip ederken Turgut kendi benliğini de sorgulamaya başlar. Fantine ile tanışan Jean Valjean, onun hikayesini ve acılarını duydukça onu hastalığından ve kötü kaderinden kurtarmayı amaç edinir, fakat onu gölge gibi takip eden geçmişi, yani Müfettiş Javert, yüzünden Valjean Fantine'i koruyamaz ve Fantine vefat eder. Javert kurallar ve yasalar dışında hayatta amacı olmayan, katı, kalpsiz bir memurdur. Sefil biridir, çünkü takıntıları yüzünden asla özgür olamayacaktır, Valjean'ı yakalamayı da takıntı haline getirir ve asla peşini bırakmaz. Valjean ona acımaktadır, Javert'in sefil durumunun farkındadır ve aslında bir gardiyan ve mahkûm olarak çok da farklı olmadıklarını anlar. Javert, hikâyede Valjean'a pişman olduğu geçmişini hatırlatmak ve bu geçmişinden kaçması amacıyla vardır. Toplum ve toplumun Valjean'dan yapmasını beklediği her şeyi temsil eder Javert, fakat hayatında artık yeni bir amacı olan, eski rolünden kurtulmak isteyen Valjean Javert'ten kaçmaktadır. Tekrardan iki romanda da iki **arketipin** zıt özellikleri görülmektedir. Turgut geçmişi olan

Selim'i kovalayarak benliğini ararken, Valjean ona ve çevresine sadece zarar veren Javert'ten kaçmaktadır. Aynı zamanda tanıştıkları insanlar arasındaki fark da iki karakterin kaderlerini belirlemede büyük rol oynar. Turgut, kendisinin aksine tutunabilen birisi olan Kargı ile tanışmışken, Valjean tam da kendisi gibi, hatta belki kendisinden daha sefil biriyle, Fantine ile tanışır.

Turgut kendisini yalnız hissetmeye mahkûm edilmişken, Valjean tek başına olmadığını, olmayacağını kavrar. Selim'in yazmış olduğu şiirler, arkasında bıraktığı yazılar hep kendisinden ve nasıl tutunamadığından bahsederler. Turgut bu yazılarda kendisini bulur. Uzun zamandır sorgulamayan, rahat yaşama ve topluma uyum sağlamaya benliği tekrar uyanmıştır. Selim'in ona ve topluma karşı taktığı **maskeleri** bir bir düşürürken yavaş yavaş kendi maskelerini de düşürür. İşte ilk **maske** de Turgut'un tutunabilme durumudur. Bu **maske** ile hem kendisini hem de çevresini kandırdığının farkına varan Turgut derin bir bunalıma girer. Selim'i, onun diğer tutunamayan arkadaşlarını ve en çok da kendisini suçlamaya başlar. **Maskesinin** varlığı ve onu kullandığı sıklık Turgut'u giderek daha fazla rahatsız etmeye başlar. “İnsan kaldırımın ortasında kararsız durursa ya ateş isterler ya da adres sorarlar. Başka bir şey sormazlar” (Atay, Tutunamayanlar, 245) düşüncesi ile, toplumdaki insanların birbirlerinden ne kadar kopuk olduklarının, “Ateşinizi mücade eder misiniz?” Etmem. Siz Selim'den bahsetmeme mücade eder misiniz? Etmezsiniz.” düşüncesi ile de herkesin nasıl **maske** taktığının farkına varır Turgut. Bu keşif onun roman boyunca sahip olacağı, başkalarının her söylediğini analiz edip, arkasında anlam arayan özelliğini ortaya çıkarır. Bu özellikten en çok nasibini alan kişi ise Selimin bir diğer Tutunan arkadaşı Metin olur. Turgut Metin'e karşı daha tanışmadan bile büyük bir önyargı ile yaklaşmaktadır. Bunun en büyük sebebi onu Selim'den kıskanması gibi gözükse de “Bana haksızlık ettin Selim; açıklamalarına Metin'i bile koydun. Kim bilir neden?” (Atay, Tutunamayanlar, 247), aslında daha çok Metin'in bir tutunan olması, Turgut'un ona karşı olan tutumunun nedenidir.

Her ne kadar kendisinin de bir Tutunamayan olduğunun farkına varmaya başlamış olsa da Turgut hala içinde bir inkâr aşamasındadır. Turgut'un topluma uyum sağlamaya alışık olan yönü karşısında gördüğü ve açık bir biçimde tutunan olan Metin'e benzemek ister. Bu nedenle "Romantik buldu onu da kendisi gibi" (Atay, Tutunamayanlar, 247) düşüncesinden hemen sonra, Metin'i kendisine benzetmek istemeyen tarafı aşağılamaya başlar; "Bu kazma dişli, güreşçi suratlı Metin gibi ikinci sınıf mili Türk romanı karakterlerine benzemezler. (Atay, Tutunamayanlar, 247) Oğuz Atay, Turgut'un, çelişkili düşünceler içinde boğulduğunu, okuyucuya kafasını karıştırarak, Turgut'un karmaşık düşünce yapısını açıklamadan aktarır. Bu sebeple, daha sonra Metin'e karşı takındığı yapmacık tavırlar, söylediği yalanlar ve yaptığı hareketler okuru şaşırtır. Turgut içinden geldiği gibi davranmamaktadır, düşüncelerine ve isteklerine ters hareket etmektedir. Okur, yavaş yavaş Turgut'un bu duruma fark etmeden alışmış olduğunu kavrar. Jean Valjean'ın yolculuğu sırasında karşılaştığı bir diğer sefil ise Thenardier'dir. Thenardier, özgürce yaşayıp, insanları kandırmaktan, dolandırıcılıktan para kazanan bir sefildir. Suçlu olduğu halde suçsuzmuş gibi yaşaması ile bir nevi, suçlu olmadığı halde suçluymuş gibi yaşayan Jean Valjean'ın tam tersidir Thenardier. Onun bu sefil durumu Jean Valjean'ın midasını bulandırır. Her ne kadar Thenardier'den iğrense ve onun davranışlarına katılmasa da Valjean asla saygının ve dürüstlüğün yolundan ayrılmaz. Thenardier'in bütün açgözlü isteklerini yerine getirir ve kabalıklarına göz yumar. Turgut'un aksine, Valjean hedefine odaklanmış birisi olduğu için başka insanları ve davranışlarını umursamaz, hoş görür. Onun için birisini analiz etmek gereksizdir, tam olarak bu nedenden dolayı, iki kitap da Tanrısal bakış açısı ile yazıldığı halde, Turgut'un iç sesi sayfaları kaplarken, Valjean'ınki neredeyse hiç görülmez. Atay düşünceleri ile çalışan bir karakter yaratmışken, Hugo hareketleri ile çalışan bir karakter yaratmıştır.

Kendini eleştirmek yerine, gerçek kimliğini gizlemeye alışkın olan Turgut bu durumun farkına vardıkça daha da çok gizlemeye çalışır. O bir tutunamayan olmak istemiyordur, çünkü tutunamayan olmak Selim gibi, Metin gibi olmak demektir, fakat Selim'in yazılarının ortaya çıkardığı iç sesi giderek büyümeğe başlar ve sonunda Olric'i oluşturur. Oğuz Atay, hiç uyardmadan okuyucuyu bir tür ateş düşünün ortasına atar. Bunun büyük bir sebebi okuyucunun da Turgut'un yaşadığı duyguları, şaşkınlığı, kaybolmuşluğu yaşamasını istemesidir. Bu tür kişisel sorgulamalar anlatılarak değil, yaşanarak bütün etkisiyle beraber aktarılabilirdiğinden dolayı okuyucu da Turgutla beraber Kerhanede kaybolur. Olric artık Turgut'un bir parçası haline gelmeye başlar, ki zaten özünde Turgut'un ta kendisi, yarattığı başka bir **personadır**. Cosette'i, koruyup hem de geçmişinden, Javert'ten, kaçarken kendisini bir manastırda bulur. Victor Hugo da bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: "Bu yüzden yolumuzun üzerine çıkan bir manastırın içine sızmak zorunda kaldık. Neden? Çünkü hem doğunun hem batının hem eski hem modern çağların, Paganizmin, Budizmin, İslamiyetin Hristiyanlığın bir parçası olan manastır, insanın sonsuzluğa yönelttiği optik aletlerden biridir." (Hugo, Sefiller, 599) Hugo'nun sonsuzluk terimini kişinin dua yolu ile kendisini anlaması, kimliğini bulması olarak kullandığını belirtmek gerek, yani Oğuz Atay nasıl Turgut'u kimlik arayışında kerhaneye sokmuşsa, Victor Hugo da Jean Valjean'ı benzer bir biçimde manastıra sokar. Bu iki birbirine zıt mekânın, karakterlerin kendilerini buluşlarıyla büyük bir bağlantısı vardır. Turgut dünyanın bütün pisliğinin toplandığı bir yerde kendini keşfederken, Jean Valjean en temiz, en kutsal yerlerden birinde kendisini aramaktadır.

Artık yanında Olric de olan Turgut, Selim'i aradığı yolculuğuna devam eder. Yolculuğunda Esat ile karşılaşması onun için bir dönüm noktası olmuştur. Esat, ona hiç görmediği, tanıdığı Selim ile uzaktan yakından alakası olmayan, genç bir Selim'i anlatır. Bu genç, hatalarla dolu Selim Turgut'un kafasında yarattığı, yücelttiği Selim'e benzemediği için, Turgut ilk başta bu duruma şaşırırsa da bu Selim'e gittikçe daha da ısınır, çünkü bu Selim Turgut'a benzemektedir.

Bu Selim'in, yani gerçek Selim'in değişimini ve Turgut'un tanıdığı Selim'e evrilişini dinledikçe Turgut da farkına varmadan, uzun süredir içinde tuttuğu gerçek **personasına** dönüşür, iç sesini dinlemeye başlar. Artık insanları olmadığı biri gibi kandırmaktan bıkmıştır. Jean Valjean'ın hayata tutunmasının tek sebebi, sorumluluğu altında olan Cosette'tir. Bu küçük kız çocuğunun sadece onun kollarında güvende olabileceğini bilen Valjean, onu bulmak için bir yolculuğa çıkar, fakat bu yolculukta Cosette'ten fazlasını, kendisini bulur. Bu yolculuk sırasında, Cosette'e bakma, sahip çıkma isteği ve dolayısıyla hayata olan bağı artar. Cosette ile tanışmak, Jean Valjean'ın hayatının dönüm noktasıdır. Daha önce sadece ölüye duyduğu saygı, tanrıya olan bağlılığı ve sorumluluk duygusu ile hareket eden Jean Valjean Cosette'i tanıdıktan sonra sevmeyi öğrenir. Cosette'e karşı duyduğu sevgi, Jean Valjean'ın kendini ararken karşısına çıkan ilk ipucudur, hiç kimse onu zorlamadığı halde, kendi vicdanı ile, içinden gelerek Cosette'e yardım etmek, hayatını güzelleştirmek istemektedir. Jean Valjean yolculuğu sırasında hem yaşama isteğini hem de yaşatma isteğini kazanır. İlk defa kalbinde sevgi diye bir duyguya bir yer açılmıştır, bundan böyle Cosette'i korumak dışında bir amacı olmayacaktır. Atay ve Hugo, Olric ve Cosette ile aslında Turgut ve Valjean'ın yeni oluşmaya başlayan iç dünyalarını simgelerler. Olric Turgut'a kendisi olması için, maske takmaması için öğütler verirken, Cosette yaydığı masumiyet ve sevgi ile Valjean'ın aslında şefkatli olan kişiliğini ortaya çıkarır. Turgut ve Valjean gerçek kimliklerini bulmuşlardır.

2.4ÇÖZÜM AŞAMASI

Tutunamayanlar ve Sefiller romanlarının ikisinin de sonunda, karakterler iyi ya da kötü bir çözüme ulaşırlar. Bu çözüm iki karakter için de geçmişleriyle yüzleşmeyi, kendi kimliklerini benimsemeyi ve birer sonuca ulaşmayı kapsar. Artık ardına hapsoldükleri maskelerinden de personalarından da kurtulmuşlardır.

Turgut Özben, çözümü özgür olmakta bulmuştur. Oyununa katıldığı Selim Işık, onun geçmişiyle ve derin düşünceleriyle yüzleşmesini sağlamıştır, fakat Selim'in aksine Turgut özgürlüğü ölümden bulmamıştır. Turgut'un özgürlüğü daha önce yapamadığı, daha doğrusu yapmaya cesaret edemediği en gizli arzularını, Olric'le beraber gerçekleştirmekte bulmuştur. Gerçek kimliğini bulma arayışı, yolculuğu sonlanmış olan Turgut, bu sefer gerçek kimliği ile hayatı dolu dolu yaşama yolculuğuna çıkmıştır. Oğuz Atay, romanı net bir biçimde bitirmez, Turgut'un gittiği yer bir muammadır, fakat bıraktığı nottan yola çıkarak sonunun acıklı olmadığı, tam tersine mutlu bir son olduğuna karar verebilir okur. "Sonra, Olric'le beraber istediğimizi yapacağız. Romanlar yazacağız..." (Atay, Tutunamayanlar, 720) Turgut'a benzer bir biçimde Jean Valjean da çözümü özgür olmakta bulmuştur. Kötü geçmişi temsil eden Javert'le yüzleştikten sonra, geçmişi onun peşini bırakmıştır. Victor Hugo, Valjean'ın özgürleşmesini Javert'in intiharı ile sembolize eder. Jean Valjean artık özgür bir adamdır. Cosette'in iyiliği ve kendisi gibi bir insana bunu yakıştıramadığı için, Valjean Cosette ve kocasıyla yaşamayı reddeder. "Cosette bana çileklerini yedirecekti, benim yetiştirdiğim gülleri toplayacaktı. Her şey mükemmel olacaktı. Ama... Bir ara verip alçak sesle ekledi: Ne yazık!" (Hugo, Sefiller, 2. cilt 829) Daha sonra Valjean, sevdiği insanlar arasında, kimliğini ve geçmişi benimsemiş birisi olarak, mutlu bir biçimde vefat eder. Hugo, Atay'dan farklı olarak sonu belli olan bir roman yazmış olsa da ikisinin de olabildiğince mutlu bir sonla bittiği kaçınılmaz bir gerçektir. **Yetim ve Kahraman arketipleri**, toplumu ve çevrelerini yok sayarak gerçek benliklerine ulaşmış ve özgür olmuşlardır.

3.SONUÇ

Tutunamayanlar ve Sefiller romanları, bireylerin bir toplum içinde hayatta kalabilmek için nasıl kendi benliklerini sakladıklarını ve maskeler taktıklarını inceleyen birer yapıttır. Bu

durum, özellikle ana karakterler Turgut Özben ve Jean Valjean üzerinden, Jung Teorisine uygun bir biçimde yansıtılmıştır.

Öncelikle başlıkları çok benzer olan bu yapıtlar, okurlara daha kapağı açmadan ne bulacakları hakkında birer fikir verir. Tutunamayan ve Sefil sözcükleri toplum tarafından onaylanmayan durumlardan bahsederler. Başarılı, kurallara uyan insanları öven, diğerlerini ise cezalandıran bir toplumda tutunamamak ya da sefil olmak birdir. Gerçekten de bu başlıklar toplumsal normlara karşı çıkan, toplum tarafından cezalandırılan, maske ardında gizlenemeyen insanlar hakkındadır.

Yazarların yapıtlarda kullandığı isim seçimleri de yapıtların bir başka benzer özelliğidir. Özben, yani “benim köküm” lakabını kendisine yakıştıran Turgut ile, “Jean, işte Jean” lakabını sonunda benimseyen Valjean, toplumun onlardan istediği rolleri oynamayı reddederler.

Carl Jung’un arketiplerinin roman yorumlamak için pek sık kullanıldığı doğrudur, fakat bu iki romanda da ana karakterlerin, arketiplerin beden bulmuş hali olduğu da bir gerçektir. Turgut nasıl romanın başından sonuna kadar yetim arketipinin nasıl maskelerin arkasından kurtulduğunu temsil etmekteyse, Valjean da aynı şekilde romanın başından sonuna kadar özü olan kahraman arketipinin özgürleşmesini temsil eder.

İki romanda da ana karakterler ruhsal bir arayış içindedir. Kendi kimliklerini onların elinden alan topluma ve geçmişlerine karşı direnç gösterirler ve birer yolculuğa çıkarlar. Her iki karakter de bu yolculukları sırasında yeni kişilerle tanışır, yeni dersler çıkarırlar. Her tanıdıkları kişide kendilerinden bir parça bulurlar ve yapboz gibi bu parçaları toplarlar. Turgut bu yapbozun olumsuz yönlerine, Valjean ise olumlu yönlerine odaklansa da sonuç olarak ikisi de birleştirmeyi başarır ve kendi gerçek kimliklerini bulurlar.

Carl Jung'un psikanaliz tekniklerinden yararlanılarak, Oğuz Atay'ın ve Victor Hugo'nun, hayata karşı bu kadar büyük bir yaklaşım farkına sahip olan karakterler yaratmakla beraber, topluma ait olamama duygusunu, birbirlerine çok benzer anlatım tekniklerini kullanarak işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

“Güncel Türkçe Sözlük” *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*,

<https://kelimeler.gen.tr/toplum-nedir-ne-demek-306018>

“1994-2018 Journal Psyche”, <http://journalpsyche.org/jungian-model-psyche/>

Oğuz Atay, “Tutunamayanlar”, Sinan Yayınları, 1972.

Victor Hugo, “Sefiller”, Türkiye İş bankası kültür Yayınları, 2012

Yıldız, Ecevit. ““Ben Buradayım...”: Oğuz Atay'ın Biyografik ve Kurmaca Dünyası”, İletişim Yayınları, 2013.

